

opisuje širenje franjevaštva na ovim prostorima jugoistočne Europe. Posebno naglašava osnutak Ugarske provincije čiji korijeni sežu još u 1219. godinu za Franjina života, zatim širenje opservantskog ogranka reda (strožeg) pod utjecajem Jakova Markijskog i Ivana Kapistrana u XV. stoljeću, da bi čitava Ugarska provincija 1517. godine prihvatila opservantski duh. Kratko se osvrće na teške povijesne prilike u svezi s ratovima sa Osmanlijama, ističe osnutak provincije sv. Ivana Kapistrana 1757. godine koja se odvojila od provincije Bosne Srebrene, a obuhvaćala je područje Slavonije, Srijema, Baranje i dijela Bačke. Podsjeća i na značaj ugarske Salvatorijanske provincije i njezinih samostana u Segedinu i Baču, piše o etničkoj strukturi ovoga prostora, kao i o bačkim Hrvatima i značaju Subotice, Sombora i Baje u njihovu životu u XVIII. stoljeću. Završava kratkim izlaganjem vizije današnje perspektive franjevačkog misijskog rada i apostolata na ovim, donekle perifernim europskim prostorima.

U pogovoru zbornika gvardijan subotičkog franjevačkog samostana fra Zdenko Gruber kratko se osvrće na proslavu jubileja kroz više događaja tijekom 2017. godine i zahvaljuje svima na nesebičnoj pomoći. Kronološkim redom navodi: tiskovnu konferenciju 15. svibnja, predavanje dr. Zsuzsanne Korhecz Papp 18. svibnja u Gradskom muzeju u Subotici na temu „Restauracija subotičkih franjevačkih portreta“, predavanje mr. Bele Tonkovića održano 2. lipnja u Gradskoj knjižnici na temu „Franjevci i Subotica od predturskih vremena do 1717. godine“, izložbu slika iz umjetničke zbirke franjevačkog samostana u

Subotici u samom samostanu u trajanju od 14. do 21. lipnja, predavljanje rezultata projekata digitalizacije rarietne građe knjižnice franjevačkog samostana u Subotici 21. lipnja, znanstveni skup „300 obljetnica franjevačke rezidencije sv. Mihovila u Subotici“ koji je održan 3. listopada a koji je otvorio fra Ilija Vrdoljak provincijalni ministar Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda i svečano liturgijsko slavlje te večeri uoči blagdana sv. Franje koje je na neki način bilo kruna cijelog slavlja, a predslavio ga je subotički biskup dr. Ivan Pénzes.

Zbornik preporučam ljubiteljima lokalne i crkvene povijesti kao i poštovateljima Franjevačkog reda i sakralne umjetnosti. Može poslužiti kao temelj za daljnja istraživanja prije svega franjevaštva na ovim prostorima, a daje i dobar pregled izvora i literature na kraju znanstvenih radova.

Dominik Deman

Kulturni znak Cvelferije – šokačko-bunjevačko pamćenje vode, zbornik radova Urbani Šokci 10, priredile Helena Sablić Tomić, Vera Erl i Ružica Pšihistal, Šokačka grana, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Osijek – Subotica, 2016., 345 str.

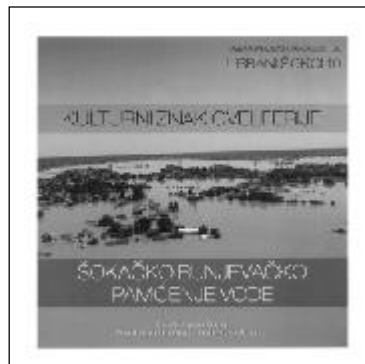
Tema Međunarodnoga okruglog stola „Urbani Šokci 10“, održanog 14. – 16. svibnja 2015. u Osijeku, Drenovicima i Somboru, naslov je i zbornika radova *Kulturni znak Cvelferije – šokačko bunjevačko pamćenje vode*. Zbornik su za tisak priredile prof. dr. sc. Helena Sablić Tomić, mr. sc. Vera Erl i prof. dr. sc. Ružica Pšihistal, dok je urednik prof. dr.

sc. Goran Rem. Sunakladnici zbornika su Šokačka grana iz Osijeka i Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata iz Subotice, koji su ujedno i suorganizatori ovoga sada već prepoznatljivoga okruglog stola. Zbornik na 345 stranica donosi radove 22 sudionika okruglog stola, podijeljene u četiri tematske cjeline, te „Popis izdavačke djelatnosti Šokačke grane Osijek“ i „Dokumentarij naslovnica, kazala i programskih cedulja“.

Voditeljica projekta „Urbani Šokci“ i počasna predsjednica Šokačke grane Osijek mr. sc. Vera Erl, u „svečanom objelničkom uvodniku“ (str. 9) obrazlaže temu okruglog stola: „Silina rijeke Save 17. je svibnja 2014. godine probila nasipe u Rajevu selu i Račinovcima. Poplavljena su bila mnoga sela Cvelferije, a nama je Šokcima ‘odredila’ temu Međunarodnoga okruglog stola Urbani Šokci 10.“ U svom uvodniku nadalje podsjeća na sve dosadašnje zbornike i na razvoj samoga projekta.

U tekstu „Predgovor i pogovor drenačkom dijelu okruglog stola“ autor projekta Cvelferica Goran Rem predstavlja tezu o cvelferskoj književnosti, pojašnjava termin Cvelferija – kao „imenovanje koje povezuje devet posavskih istočnohrvatskih sela kroz kulturno, povijesno i zemljopisno-označiteljsko kultiviranje traga“ – te navodi šest knjiga Cvelferice koje „prikazuju znanstveno i stručno pripremljen tekstualni lik najvažnijih pismovnih učinaka cvelferskoga korpusa“.

Slijede radovi u četiri tematske cjeline: „Povijest, tijek i ostajanje“, „Tradicijsko pismo“, „Pisati po vodi ili čitati njen trag?“ i „Dokumentarij protoka sadašnjosti“.

U prvoj su cjelini zastupljena tri rada, a počinje ju Ivan Ćosić Bukvin iz Vrbanje temom „Poplave u Cvelferiji tijekom proteklih stoljeća“ (str. 31-59), dok rad „Tradicijske kuće Cvelferije“ (str. 61-76) potpisuju Tomislav Lunka iz Soljana i Vera Erl iz Osijeka. Cvelferija im je zajednički nazivnik, a nose kako povijesni tijek tako i upit uz opstojnost naroda u nenaklonjenim uvjetima u kojima priroda snažnim, razornim poplavama može izbrisati i naselja i generacije ljudi. „Naši stari su bili borci i izborili su se da smo još tu na svome, unatoč svim nedaćama“, zaključuje Ćosić Bukvin. „Značaj vode za poljoprivredu i proizvodnju hrane“ (str. 77-94) tema je Marka Josipovića i Josipa Kovačevića iz Osijeka, stručno i detaljno obrađena. Potkrijepljen fotodokumentacijom, tablicama i preporukama, literaturom, rad upozorava na važnost ali i na moć vode, na njezinu razornu snagu kada rijeke nisu kontrolirane, kada njima ne upravljamo. Katastrofalne poplave su na „stanovništvo Cvelferije ostavile dubok trag i ispisale tragične stranice povijesti vezane uz njihovu Savu“ pišu autori.

U poglavlju „Tradicijsko pismo“ osam je radova, a među njima su radovi vezani uz iskustvo vode kako u povije-

snom kontekstu tako i uz tradicijski život Hrvata u Hrvatskoj, ali i Vojvodini. Ružica Pšihistal iz Osijeka i Katarina Dimšić iz Zagreba obrađuju temu „Vjetrovanja u nadnaravna vodena bića u Slavoniji“ (str. 97-110). O tradicijskim, vjerskim praksama te narodnoj predaji govore i radovi Ljubice Gligorević iz Vinkovaca „Nasušna potreba – eliksir života, ali i vječna prijetnja“ (str. 121-131), Milice Klaić Taradija iz Pečuha „Voda u narodnom stvaralaštvu: običajima i obredima nekih hrvatskih etničkih skupina u Mađarskoj“ (str. 133-138), Miroslave Hadžihusejnović iz Zagreba „Pučke nabožne pripovjedne pjesme iz Slavonije i Srijema“ (str. 161-181) te kratki tekst Marije Šeremešić iz Sombora o bunjevačkom uskršnom običaju pod nazivom „Polivači“ (str. 151-153). „Sonta i poplave Dunava“ (str. 155-159) rad je Zvonka Tadijana iz Sonte koji daje povijesni pregled poplava koje su zadesile ovo podunavsko naselje. Dva se rada bave i književnim tematiziranjem vode, pa se tako u svom radu „Šokačko pamćenje vode u kutu lijeve obale Dunava“ (str. 139-150) [u međuvremenu preminuli] Zvonimir Pelajić iz Plavne bavi poplavama u naseljima uz Dunav u jugozapadnom dijelu Bačke, spominje rijeku Mostongu koje više nema, jezero Provalu. Pelajić piše o vodi kao umjetničkom nadahnuću u književnosti hrvatskih književnika iz Bačke kao što su A. G. Matoš, Josip Andrić i Stipan Bešlin. Iako Hrvati Bunjevci u Bačkoj ne žive u blizini rijeka, Katarina Čeliković iz Subotice piše o „Tematiziranju vode u bunjevačkim narodnim pjesmama“ (str. 111-120) te zaključuje kako je u bunjevačkim narodnim pjesmama „vidljiv strah od vode (...), narodni su junaci (na vodi) kušali ili pokazivali svo-

je junaštvo, u njima su se nalazile kazna i kletva, bolest i smrt (...), uz nju su se okupljali mladi, rađale ljubavi“.

„Pisati po vodi ili čitati njen trag?“ cjelina je koju možemo doživjeti i kao nastavak na prethodnu budući da se u njoj sedam radova bavi fenomenom vode u književnoj i drugoj pisanoj baštini. Tako Zvonimir Stjepanović iz Županje piše rad „Savske poplavne vode i HRAST“ (str. 185-192), a Adam Rajzl iz Đakova „Vode i šume u djelima Ive Balenovića“ (str. 193-197). Mirko Ćurić iz Đakova podsjeća na velikog prosvjetitelja u radu pod naslovom „J. J. Strossmayer i voda“ (str. 199-207), a voda u šokačkoj pisanoj riječi zainteresirala je i Tatjanu Ileš iz Osijeka koja objavljuje rad „Kad urodi vinograd na Dravi“: motiv vode/rijeka u šokačkoj književnosti (str. 209-217). Znanstvenica iz Vinkovaca Vlasta Markasović piše o „Motivu Save u rukopisnoj zbirci 'Josipovo polje' Vanje Radauša“ (str. 219-229), a „Poplava u Cerni“ (str. 231-237) rad je Anđelka Mrkonjića iz Osijeka. Cjelinu završava rad „Hidronimi u *Leksikonu podunavskih Hrvata Bunjevaca i Šokaca*“ (str. 239-258) Tomislava Žigmanova iz Subotice. Osim toponima u *Leksikonu* su zabilježeni i svi važniji hidronimi, kako autor piše, „to jest one pojavne inačice voda u Panoniji (rijeke, kanali, jezera, bare i dolovi) koje su Bunjevci i Šokci zatjecali, to jest zatječu na zemljopisnim prostorima gdje (su) živ(j)e(li)“.

„Dokumentarij protoka sadašnjosti“ pred čitatelja stavlja aktivnosti poduzete na planu spašavanja baštine i obnove života u poplavljenim područjima Cvelferije. „Spašavanje tradicijske baštine u poplavljenim selima Cvelferije“ (str. 261-276) rad je Janje Juzbašić iz Županje i Martine Mišetić iz Vukovara

koje opisuju veliku akciju spašavanja baštine u koju je bilo uključeno oko 50 muzealaca (najviše s područja Slavonije, ali i šire), kao i volonteri i zaposlenici javnih ustanova. Oni su ostvarili izvrsne rezultate u spomenutom spašavanju i međusobnu suradnju. Novinar Slavko Žebić iz Osijeka opisao je vrijeme nakon poplave u kojem „Gunja ide dalje (str. 277-286), odnosno život ide dalje. Tako Gunja postaje gradilište, ali se u nju vraća i kulturni život u svim segmentima; spašavaju se ljudi i vraća njihova duhovna nadgradnja. Zanimljiv je rad „Bibliografski pregled članaka ‘O poplavljenoj Cvelferiji u Glasu Slavonije Osijek’“ Marine Vinaj i Marije Erl Šafar iz Osijeka, a riječ je retrospektivnoj bibliografiji članaka u vremenu 17. svibnja 2014. – 17. svibnja 2015. u čiju su stručnu obradu bili uključeni i studenti knjižničarstva. Kako se ovdje radi o građi ograničenoj jednom temom, zapisi su navedeni kronološki kako bi se kroz 164 zapisa mogli pratiti svi događaji vezani uz poplavu. Dokumentarij, a time i zbornik završava svojevrsnim izvješćem Darka Kovačevića, novinara *Glasa Slavonije*, pod naslovom „Pogled na jedinstven fenomen cvelferske umjetničke kreativnosti“ (str. 309-311). Riječ je zapravo članku od 19. svibnja 2015., a urednice su ga uvrstile budući da su u njemu opisani Pjesnički susreti u Drenovcima, na kojima je gostovao Okrugli stol *Urbani Šokci* u svojem 10. Sazivu.

Ne bismo smjeli preskočiti na kraju ovoga zbornika „Popis izdavačke djelatnosti Šokačke grane Osijek“ i „Dokumentarij naslovnica, kazala i programskih cedulja“. Jubilarni zbornik bilježi trinaest tiskanih monografskih publikacija, dva kataloga posvećena šokačkom suveniru i devet (!) kuharica – zavidan

nakladnički pothvat za Šokačku granu! O sadržaju svega što se događalo i što je zabilježeno više se može saznati u dokumentariju, napose u kazalima.

Nabrojani radovi, autori, ali i mjesta iz kojih oni dolaze, itekako jasno svjedoče kulturološku povezanost, osjećaj cjelovitog kulturnog i povijesnog prostora. Zbornik radova, koji povezuje šokačku i bunjevačku granu u znanstvenom tematiziranju prirodnog fenomena vode – koji može imati i zastrašujuću i razarajuću snagu, zasigurno je značajan prinos kulturnoj povijesti Hrvata u Hrvatskoj i Vojvodini (Srbiji) te ima i poruku o važnosti učenja na prošlosti.

Katarina Čeliković

Dani Balinta Vujkova – dani hrvatske knjige i riječi : zbornik radova sa znanstvenih skupova 2015. i 2016., ur. Katarina Čeliković, Hrvatska čitaonica, Subotica, 2016., str. 240.

Zbornik radova s Dana Balinta Vujkova – dana hrvatske knjige i riječi održanih 2015. i 2016. godine, tiskan je u nakladi Hrvatske čitaonice u Subotici. Zbornik donosi radove sa znanstvenog skupa održanog 2015. godine i s stručnog savjetovanja održanog 2016. godine. Znanstveni skup održava se bijenalno. Onaj održan 2015. imao je dvije teme: *Značajne obljetnice hrvatskih velikana i Znanost o književnosti, jezikoslovlje (dijalektologija), povijest i kulturna povijest*. U okviru prve teme zbornik donosi četiri rada koji se bave hrvatskim velikanima, njihovim životom i djelom. Mirko Ćurić piše o đakovačko-srijemskom biskupu Pavlu Sučiću iz Subotice, Ladislav Heka tematizira odnos biskupa Josipa Jurja Strossmayera i Mađara, dok